

زیبایی در اندیشه سنت‌گرایان

دکتر سید علی‌اکبر حسینی

عضو هیئت علمی پژوهشگاه مطالعات فرهنگی و اجتماعی

پژوهشگاه ملی اسناد و کتابخانه ملی
دانشگاه ملی ایران

تهران ۱۳۹۵

سرشناسه	: ماحوزی، رضا، ۱۳۵۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: زیبایی در اندیشه سنت‌گرایان / دکتر رضا ماحوزی
مشخصات نشر	: تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، ۱۳۹۵
مشخصات ظاهری	: ۱۳۹ ص.
شابک	: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۷۶۸۷ - ۳۷ - ۶ - ۹۵۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: سنت و سنت‌گرایی
موضوع	: Tradition (Philosophy)
موضوع	: زیبایی‌شناسی
موضوع	: Aesthetics
شناسه رده	: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
رده‌بندی کنگره	: B۱۰۵/۹۳۲ ۱۳۹۵
رده‌بندی یوبی	: ۹۸۰
شماره کتابشناس ملی	: ۴۲۸۲۰۹۸

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

زیبایی در اندیشه سنت‌گرایان

ناشر: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات

نویسنده: رضا ماحوزی

طراح جلد: حسین آذری

صفحه‌آرا: یگانه خدای - حسین آذری

نوبت چاپ: اول - شهریور ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰ نسخه

قیمت: ۹۵۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۷۶۸۷ - ۳۷ - ۶ - ۹۵۰۰۰

همه حقوق این اثر برای پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات محفوظ است.

در صورت تخلف، پیگرد قانونی دارد.

نشانی: تهران، پایین‌تر از میدان ولی‌عصر (عج)، خیابان دمشق، شماره ۹، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات

سندوق پستی: ۶۲۷۴ - ۱۴۱۵۵. تلفن: ۸۸۹۰۲۲۱۳. دورنگار: ۸۸۹۳۰۷۶. Email: nashr@ric.ir

فهرست مطالب

سخن ناشر / ۹

مقدمه / ۱۱

فصل اول: سنت‌گرایی و سنت‌گرایان معاصر

زنده‌های تاریخی و اجتماعی / ۱۷

سنت‌گرایان سرشناس / ۲۲

فصل دوم: مفهوم سنت

احیای حکمت خالده در عصر جدید / ۹

سنت‌گرایی و فلسفه‌های سنتی / ۱۱

سنت‌گرایی و بنیادگرایی / ۳۷

سنت‌گرایی و فلسفه‌های مدرن / ۴۱

فصل سوم: متافیزیک سنت

حکمت خالده / ۵۹

ارکان متافیزیک سنت / ۶۲

وحدت درونی ادیان / ۸۱

فصل چهارم: زیبایی طبیعی و هنری

عینیت زیبایی / ۹۱

زیبایی طبیعی / ۹۸

زیبایی هنری / ۱۰۳

۱. اهمیت هنر در تفکر سنت‌گرایان / ۱۰۳

۲. هنر و هنرمند سنتی / ۱۱۴

۳. مخاطب و داور اثر هنری / ۱۲۷

منابع و مأخذ / ۱۳۷

www.ketab.ir

سخن ناشر

بی‌شک بالاترین و والاترین عنصری که در موجودیت هر جامعه دخالت اساسی دارد، فرهنگ آن جامعه است. اساس فرهنگ هر جامعه، هویت و موجودیت آن جامعه را تشکیل می‌دهد و با انحراف فرهنگ هر جامعه، ایده‌های اقتصادی، سیاسی، صنعتی و نظامی قدرتمند و قوی نباشد ولی پوچ و میان ته باشد. اگر فرهنگ جامعه‌ای وابسته و مرتزق از فرهنگ غرب باشد، ناچار دیگر ابعاد آن جامعه به این خلاف ریس پینا می‌کند و بالاخره در آن مستهلک می‌شود و موجودیت خود را در تمام ابعاد از دست می‌دهد. (امام مینی‌اره) (صحیفه نور، ج ۱۵: ۱۶)

رشد و توسعه اقتصادی و سیاسی بدون توجه به ارزش‌های والای فرهنگی می‌تواند موجبات سستی و اعوجاج در اصول اعتقادی و ملی جامعه را فراهم آورد. پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات با انجام تحقیقات و طرح‌های پژوهشی و نیز برگزاری نشست‌های علمی با اصحاب علم و فرهنگ و ارائه نتایج حاصل در قالب «گزارش پژوهش» یا «کتاب»، تلاش خود را صرف گسترش ارزش‌های اصیل فرهنگی می‌کند.

امید است با بهره‌گیری از توان علمی پژوهشگران، بتوان گام مؤثری در برنامه‌ریزی جامع توسعه کشور برداشت.

اثر پیش‌رو، کتابی است با عنوان «زیبایی در اندیشه سنت‌گرایان» که دکتر رضا ماحوزی تألیف کرده و پژوهشگاه آن را چاپ کرده است.

یادآوری می‌شود، مطالب مندرج در این کتاب لزوماً منعکس‌کننده دیدگاه‌های پژوهشگاه نیست.

مقدمه

فهم تقریر و تحلیل سنت‌گرایان، مآثر از زیبایی طبیعی و زیبایی هنری و نقشی که هنر سنتی باید در جهان معاصر ایفا کند، منبسط به فهم اندیشه فلسفی و تاریخی‌ای است که نه تنها خود جریان سنت‌گرایی در آن قوام یافته است بلکه سنت‌گرایان از زاویه آن به نقد دنیای جدید و تبیین نقش بنیادی هنر در گذر از این دنیای دور افتاده از سنت و گرفتار آمده در عصر تاریکی همت می‌کنارند. اما آیا برکنار از معرفی متافیزیک و هنر سنتی در چارچوب این زمینه و زمانه تاریخی از مجرای معرفی خود و نقد جریان حاکم بر قرن بیستم و بیست و یکم، سنت‌گرایان در جهان معاصر - که انواع دیدگاه‌های هنری و فلسفه‌های هنر را به چشم دیده و تجربه کرده و دامنای آن‌ها فرهنگ و تمدن جدید را پایه‌ریزی نموده است - سخنی جدی درباره هنر و ارزش هنری و حتی زیباشناختی آثار هنری برای گفتن دارند یا خیر؟ و اینکه اساساً سخن و ادعای سنت‌گرایان در این حوزه چیست و چرا زیبایی طبیعی و هنری در این سطح گسترده مورد توجه آنان واقع شده و چنین موضوعی چه جایگاهی در گذر از دوره مدرن یا همان عصر تاریکی به عصر احیای متافیزیک سنت یا همان عصر آتی دارد؟

متناسب با پرسش اخیر، آیا در روزگاری که برخی از مدعیان بازگشت به سنت یا برخی از ایدئولوژی‌های انقلابی خواستار استفاده ابزاری از هنر برای بیان سریع‌تر و انتقال راحت‌تر آموزه‌های فکری خویش هستند، سنت‌گرایان معاصر نیز به هنر در موضعی تاریخی و به مثابه ابزاری برای گذر از عصر مدرن و مصائب و مضللات فکری و مادی آن توجه کرده‌اند یا آنکه هنر برای این گروه ارزشی مستقل و برتر از وجهه کاربردی و ابزاری آن برای بیان اهداف ایدئولوژیک یا حتی ارزش‌های اخلاقی-عقارب‌داری دارد؟ و آیا معرفی وظایفی مشخص برای هنر و هنرمند، اصل خلاقیت هنری هنرمندان، تفاوت و نبود آثار هنری آن‌ها را تحت شعاع قرار می‌دهد و درنهایت، تولیداتی مشابه عرضه می‌داد؟ به بیان دیگر، آیا طرح هنر در مقایسه با حقیقت فلسفی یا همان متافیزیک سنت، حوزه‌های را به حوزه عقل فرومی‌کاهد و هنر را به مثابه کینزکی در خدمت عقل و اخلاق و مذهب و ارزش‌های آن بکار می‌گیرد؟

حال برکنار از پرسش‌های فوق می‌توان این را نیز پرسید که آیا در دوره‌ای که عموم بشریت و جوامع از فهم متافیزیک و سنت‌گرایان عاجزند، باز هم می‌توان اثر هنری سنتی و برتر از آن، اثر هنری قدسی تولید کرد و اگر آری، جایگاه اثر هنری تولید شده در جامعه مخاطبان چگونه خواهد بود؟

در این کتاب تلاش می‌شود این پرسش‌ها و پرسش‌های دیگری که منتقدان سنت‌گرایی یا دانشجویان علاقه‌مند به فلسفه هنر در مقابل سنت‌گرایان قرار می‌دهند طرح گردیده و پاسخ سنت‌گرایان به این پرسش‌ها را ببینیم. باید توجه داشت که این گونه بررسی مقتضای اندیشه سنت‌گرایی در عصر حاضر نیز هست زیرا به عقیده این جماعت منتقدان عصر مدرن و مظاهر مادی و معنوی آن، اساساً انسان‌های جدید به دلیل غلبه برخی از مبانی معرفتی و حتی به اقتضای دوره تاریخی‌ای که در آن بسر می‌برند، نمی‌توانند به سادگی متافیزیک سنت را فهم کنند. بنابراین تبیین ادعای اصلی سنت‌گرایی از طریق نقد دوران جدید و مؤلفه‌های آن و تشریح گزینه‌های بدیل مطلوب سنت‌گرایان از زبان آشنایان به حقیقت قدسی می‌تواند نقیصه مذکور در عصر فعلی را جبران کند.

حال به این دلیل که زیبایی در اندیشه سنت‌گرایان رکن اساسی و مکمل این سنت متافیزیکی است، بنابراین برای فهم فلسفه زیبایی و هنر در این چارچوب، نخست باید ارکان این متافیزیک به‌دقت تشریح شود و سپس نسبت زیبایی طبیعی و هنری با این نظام معرفتی و وجودی تبیین شود. به این منظور، پس از معرفی اجمالی عصر حاضر و سنت‌گرایان سرشناس، مفهوم سنت و ارکان متافیزیکی آن تشریح شده و در ادامه مسائل و پرسش‌هایی که پیش‌تر مطرح شد به‌گونه‌ای تحلیلی در فصل مربوط به زیبایی طبیعی و هنری بررسی شده است. امید است این اثر توصیفی بتواند خوانندگان را به مطالعات بیشتر و عمیق‌تر در این حوزه و تعریف نسبت خود با آموزه‌های آن، که از قضا به نحوی در تریخ فرهنگی و اجتماعی ما ایرانی‌ها نیز ریشه دارد و توانسته بخش قابل توجهی از اذهان ایرانیان معاصر را نیز به خود معطوف دارد، ترغیب نماید. با این ملاحظه، شناسایی اندیشه سنت‌گرایان معاصر درباره متافیزیک سنت و بازتاب آن در تأملات زیباشناختی، مقدمه‌ای بر شناسایی جریان سنت‌دوستانی است که در ایران معاصر ذیل اندیشه سنت‌گرایی «اسر به محبت» پیرامون نگریسته و به داوری درباره موضوعات و مسائل اجتماعی و فرهنگی بادرست می‌ورزند.